

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ПОВІТРЯНІ ЛІНІЇ»

У статті проводиться історико-правова характеристика поняття «повітряні лінії», здійснюється його порівняння, згідно норм міжнародного та національного законодавства, з поняттями «повітряна траса», «повітряне сполучення». Автор робить висновок, що повітряна лінія виступає конкретним маршрутом авіаційного сполучення між визначеними пунктами.

Ключові слова: повітряні лінії, повітряне сполучення, повітряна траса.

Постановка проблеми та її актуальність.

Першою повітряною лінією вважається повітряна лінія Париж-Лондон-Париж, відкрита наприкінці 1918 року. Власне, міжнародні повітряні сполучення почали розвиватися з 1919 року після укладення Паризької аеронавігаційної конвенції про повітряне сполучення між державами світу [1, с. 41].

Без сумніву, сучасний стан розвитку цивільної авіації України щодо використання повітряного простору нашої держави з метою здійснення повітряних перевезень та виконання авіаційних робіт вплинув на формування національного законодавства у сфері експлуатації повітряних ліній. Зокрема, Державною авіаційною службою України відповідно до ч. 4 ст. 94 Повітряного кодексу України Наказом від 24.10.2014 № 686 затверджені Авіаційні правила України «Порядок надання і анулювання прав на експлуатацію повітряних ліній» [2]. Вказаний документ містить механізми надання прав на експлуатацію повітряних ліній з дотриманням принципу рівності авіаперевізників на доступ до ринків міжнародних та внутрішніх перевезень, а також спрямований на стимулювання авіакомпаній до збільшення внутрішніх перевезень, розширення географії авіаційного сполучення в межах України, поєднання конкуренції між авіакомпаніями на внутрішньому ринку, а відтак, зниження цін на внутрішні авіаперевезення. Так, за даними Державної авіаційної служби, за 9 місяців 2015 року розпочато експлуатацію на регулярній основі чотирьох нових міжнародних ліній: авіакомпанією «Дніпроавіа» з Дніпропетровська до Бургасу та з Одеси до Батумі, авіакомпанією «Міжнародні авіалінії України» з Одеси до Вільнюса та зі Львова до Болоньї [3]. Одночасне ж закріплення в нормативних доку-

ментах понять «повітряна лінія», «авіаційна лінія», «повітряна траса», «повітряне сполучення» спричиняє потребу в дослідженні їх змісту та співвідношення між собою.

Аналіз досліджень і публікацій. Огляд сучасної наукової літератури свідчить, що окремі питання експлуатації повітряних ліній досліджували М. Шелухін, О. Антонюк, В. Вишневецька, Ф. Шульженко, О. Гайдулін в рамках вивчення особливостей правового регулювання діяльності авіаційного транспорту та повітряних перевезень; шляхи підвищення ефективності експлуатації міжнародних повітряних ліній у сучасних умовах розвитку світової цивільної авіації вивчали Д. Бугайко, К. Похиленко; методичку економічної оцінки процесів спільної експлуатації повітряних ліній в умовах невизначеності та неповноти інформації розроблено Л. Яценко, Н. Шаповал, П. Борсук; особливості експлуатації договірної повітряної лінії та розрахунок собівартості льотної години певного типу повітряного судна на конкретній лінії як складових механізму регулювання комерційної діяльності авіакомпаній України були проаналізовані С. Переверзевою; теоретико-правові засади конкуренції авіаційних перевізників на ринку авіаційних послуг на етапі отримання ними права на експлуатацію міжнародних регулярних або чартерних повітряних ліній розглядалися З. Миловановою; правове регулювання повітряних перевезень за участю фактичного перевізника, у тому числі шляхом встановлення угодами повітряного сполучення договірних ліній досліджувалися І. Діковською; формування системи логістичного управління вантажопотоком на мережі повітряних ліній розроблялися В. Войцеховським. Натомість, вказані публікації та нормативні акти містять різні підходи щодо

визначення і розуміння поняття «повітряні лінії».

Мета статті полягає у проведенні історико-правової характеристики змісту поняття «повітряні лінії», здійснення порівняльного аналізу інших понять, закріплених нормами міжнародного і національного законодавства, що є близькими за своєю суттю.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукової літератури, міжнародних та національних нормативних актів у сфері експлуатації повітряного простору свідчить про одночасне використання понять повітряні, авіаційні, договірні лінії, повітряні траси, повітряне сполучення.

Так, Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 року визначає повітряне сполучення як будь-яке регулярне повітряне сполучення, здійснюване повітряними суднами з метою суспільних перевезень пасажирів, пошти або вантажу, а міжнародне повітряне сполучення повітряне сполучення – як здійснюване через повітряний простір над територією більше ніж однієї держави [4]. Отже, Конвенція хоч і містить поняття «міжнародні авіаційні лінії» та «повітряні траси», але не розкриває їх сутності. Те саме стосується й Угоди про транзит по міжнародних повітряних лініях від 07.12.1944 року [5].

З метою розмежування вказаних термінів слід звернутися до літератури радянського періоду, якою передбачено, що при повітряних перевезеннях пасажирів перевізний процес організовується між аеропортами, з'єднаними повітряними трасами. А повітряні траси уявляють собою транспортні комунікації в повітряному просторі над територією СРСР, які фіксуються у відповідності з правилами ешелонування [6] та облаштовані засобами забезпечення польотів. На мережі повітряних трас утворюється структура повітряних ліній (авіаліній), котрі з'єднують аеропорти транспортними зв'язками. В залежності від територіального розташування аеропортів, сполучення їх з авіалініями повітряними транспортними зв'язками охоплюються різні територіальні зони, між якими здійснюються повітряні сполучення та транспортне обслуговування населення [7, с. 55-56].

Ряд авторів посилається на визначення поняття «повітряна траса», закріпленого чинним Наказом Міністерства цивільної авіації СРСР «Про затвердження та введення в дію Настанови з виробництва польотів у цивільній авіації

СРСР» від 08.04.1985 № 77 із змінами. При цьому дослідники пропонують поділяти повітряні траси на:

- міжнародні – до них відносилися повітряні траси, виділені для виконання міжнародних польотів;

- повітряні траси СРСР, котрі з'єднували адміністративні та промислові центри країни та вводилися в дію «Переліком повітряних трас СРСР»;

- місцеві повітряні лінії – повітряні траси, прокладені між населеними пунктами в межах територіального управління (виробничого об'єднання) цивільної авіації [8, с. 10].

Виходячи з положень вказаного Наказу Міністерства цивільної авіації СРСР, поняття «повітряна траса» та «повітряна лінія» є ідентичними. Так, повітряна траса СРСР, місцева повітряна лінія – коридор у повітряному просторі СРСР, обмежений по висоті і ширині, призначений для безпечного виконання польотів повітряними суднами і забезпечений аеродромами, засобами навігації, контролю і управління повітряним рухом.

Відтак, спостерігається тенденція до появи в нормативних актах поняття «повітряна лінія» як синоніму «повітряна траса». Але, аналізуючи Наказ Міністерства цивільної авіації СРСР «Про затвердження та введення в дію Настанови з виробництва польотів у цивільній авіації СРСР» від 08.04.1985 № 77 із змінами, нами встановлено, що поняття повітряні лінії згадується у випадках регламентації саме місцевого авіаційного сполучення [9].

Слід зауважити, що ряд термінів і визначень, у тому числі «повітряна траса СРСР», «місцева повітряна лінія» не використовуються на території України з 00. годин UTC 01.03.2004 року у відповідності з Наказом «Про затвердження Правил польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху в класифікованому повітряному просторі України» [10].

Натомість поняття «повітряна траса» (маршрут, airway (AWY)) збереглося у вітчизняному законодавстві та означає: контрольований повітряний простір (або його частину) у вигляді коридору [11]; диспетчерський район або його частину (коридор) у повітряному просторі з чітко визначеними висотою та шириною, призначений для безпечного виконання польотів повітряними суднами [12].

Отже, поняття «повітряна траса» закріплено в ряді підзаконних актів та не має уніфікованого закріплення в законодавстві України. Вивчення ж національних актів дає підстави стверджувати, що частіше в їх тестах унормовано другу дефініцію.

Що стосується змісту поняття «повітряна лінія», то цікавим є звернення до теоретичних розробок та нормативних актів. Науковці визначають повітряну лінію як форму організації регулярних перевезень пасажирів, вантажу і пошти на комерційній основі (за винагороду) між двома або кількома аеропортами по повітряних трасах, обладнаними засобами забезпечення польотів і відповідно до чинних нормативно-правових актів. При цьому на повітряній лінії спільної експлуатації перевезення здійснюється двома і більше експлуатантами на підставі угоди, яка передбачає, зазвичай, спільне визначення параметрів експлуатації повітряної лінії, регулювання завантаження (провізної ємності), тарифів (доходів) та інше. А до основних параметрів повітряної лінії належать: маршрут перевезення, період виконання рейсів, частота руху (рейсів на тиждень), типи повітряних суден, класи обслуговування на борту повітряного судна. Відтак, велика кількість параметрів, що підлягає узгодженню, ускладнює процес спільної експлуатації повітряних ліній [13, с. 195].

Водночас п. 77 ст. 1 Повітряного кодексу України вкладає у зміст поняття «повітряна лінія» маршрут польотів між погодженими пунктами для здійснення повітряних перевезень [14]. Таким чином, повітряна лінія виступає конкретним маршрутом сполучення між визначеними пунктами, на відміну від повітряної траси, що характеризує організаційно-технічні особливості забезпечення польотів повітряними суднами відповідно умов безпеки, встановлених законодавством.

Висновки. Наявність широкого масиву понятійного апарату у сфері регламентації використання повітряного простору щодо здійснення авіаційних перевезень та виконання авіаційних робіт потребує чіткого та несуперечливого їх унормування. Відтак, пропонується розробка та затвердження компетентними державними органами відповідного уніфікованого довідника з дефініціями спеціалізованих термінів, які матимуть нормативну силу. Вбачається, що в майбутньому такий понятійний апарат використовуватиметься з метою удосконалення повітря-

ного законодавства України, у тому числі щодо експлуатації повітряних ліній, визначення основних напрямків формування та реалізації державної політики у цій сфері, уникнення протиріч в понятійному апараті задля конкурентного забезпечення доступу авіаперевізників на ринку повітряних перевезень.

Література

1. *Тетерин М. А.* Основы организации воздушного движения на международных воздушных линиях: учеб. пособие / М. А. Тетерин. – Ленинград: Типография ВАУГА, 1969. – 60 с.
2. *Про затвердження* Авіаційних правил України «Порядок надання і анулювання прав на експлуатацію повітряних ліній»: наказ Державної авіаційної служби України від 24.10.2014 № 686 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 42. – Ст. 1345.
3. *Підсумки* діяльності авіаційної галузі України за 9 місяців 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avia.gov.ua/uploads/documents/10463.pdf>
4. *Конвенція* про міжнародну цивільну авіацію від 07.12.1944 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 40. – Ст. 2667.
5. *Соглашение* о транзите по международным воздушным линиям от 07.12.1944 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_146.
6. *Наставление* по производству полетов в гражданской авиации СССР (НППГА-85). – М.: Воздушный транспорт, 1985. – 280 с.
7. *Планирование* движения самолетов на воздушных линиях // А. Н. Субботин, В. И. Бойко, Е. М. Молочков. – К.: Техника, 1989. – 198 с.
8. *Аэропорты* и воздушные трассы: учебн. для вузов гражд. авиации / В. И. Блохин, И. А. Белинский, И. В. Циприанович, Г. Н. Гелетуха. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Транспорт, 1984. – 160 с.
9. *Об утверждении* и введении в действие Наставления по производству полетов в гражданской авиации СССР: приказ Министерства гражданской авиации от 08.04.1985 № 77 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0077400-85/>.
10. *Про затвердження* Правил польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху в класифікованому повітряному просторі України: наказ Міністерства транспорту Украї-

ни від 16.04.2003 № 293 (із змінами) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 20. – Ст. 896.

11. *Про затвердження* Правил польотів цивільних повітряних суден у повітряному просторі України: наказ Мінінфраструктури України від 28.10.2011 № 478 // Офіційний вісник України – 2011. – № 95. – Ст. 3471.

12. *Про затвердження* Правил надання повідомлень щодо обслуговування повітряного руху: наказ Мінінфраструктури від 28.05.2012 № 277 // Офіційний вісник України – 2012. – № 49. – Ст. 1932; *Про затвердження Положення про організацію та виконання демонстраційних польотів*: наказ Мінтрансу України від

08.04.2003 № 269 // Офіційний вісник України – 2003. – № 25. – Ст. 1235.

13. *Яценко Л. А.* Економічна оцінка процесів спільної експлуатації повітряних ліній / Л. А. Яценко, Н. С. Шаповал, П. С. Борсук // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. – 2014. – Вип. 27. – С. 195-200.

14. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>

И. И. Тимкович

Историко-правовая характеристика понятия «воздушные линии»

В статье проводится историко-правовая характеристика понятия «воздушные линии», осуществляется его сравнение, согласно норм международного и национального законодательства, с понятиями «воздушная трасса», «воздушное сообщение». Автор делает вывод, что воздушная линия выступает конкретным маршрутом авиационного сообщения между определенными пунктами.

Ключевые слова: воздушные линии, воздушное сообщение, воздушная трасса.

I. Tymkovych

Historical and legal description of concept «air lines»

The article had a historico legal response of concept the term airlines, it compares under the international and national law, with notions :airway, air traffic. The Author concludes, that the airline lead the specific route of aviation connect between determinated destinations.

Key words: air lines, air communication, air highway.